SID

فیلم های آموزشی | سامانه ویراستاری STES | بلاگ مرکز اطلاعات علمی | کارگاه های آموزشی | سرویس ترجمه تخصصی | سرویس های ویژه

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترفند های جستجو

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

Archive of SID

جنسیت و جذابیت در معماری مطالعهٔ موردی مسجد جامع یزد

نسرین نصیریانی[1]*، محمد علی فیض‌پور[2]، مریم صداقت[3]
دانشگاه یزد، دانشکده هنر و معماری، nasiriyani@yahoo.com
دانشگاه یزد، دانشکده اقتصاد مدیریت و حسابداری، m.a.feizpour@yazd.ac.ir
دانشگاه یزد، دانشکده اقتصاد مدیریت و حسابداری، mary.sedaghat@gmail.com

چکیده

اگرچه تمایزات جنسیتی را می‌توان به عنوان عاملی تأثیرگذار در تمامی برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قلمداد نمود، اما با این وجود، در کم‌تر مطالعه‌ای تأثیر جنسیت بر جذابیت‌های معماری مورد بررسی قرار گرفته و از این‌رو، این مطالعه با هدف اصلی بررسی تأثیر جذابیت‌های معماری با نگاه جنسیتی طراحی شده است. این بررسی نیز از دیدگاه جهان‌گردانی که در فاصلهٔ زمانی یک ماهه از مسجد جامع یزد، یکی از ماندگارترین آثار معماری کهن ایرانی، بازدید نموده‌اند، صورت گرفته است. داده‌های موردنیاز با استفاده از تکنیک پرسش‌نامه جمع‌آوری شده و روایی محتوایی و صوری و نیز، پایایی آن مورد سنجش و تأیید قرار گرفته است. با استفاده از روش تحلیل عاملی، سهم هر شاخص در متغیرهای پژوهش تعیین شده و با حذف شاخص نامرتبط، عوامل مؤثر بر جذابیت، که دارای بالاترین سهم بوده‌اند، اولویت‌بندی شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که جنسیت گردشگران بر جذابیت معماری مسجد جامع شامل مهرازی، آرایه و نیارش تأثیر معناداری ندارد. این یافته بیانگر آن است که در معماری مسجد جامع نه‌تنها به ویژگی‌های معماری، بلکه به ویژگی‌های استفاده‌کنندگان آن، که جنسیت یکی از آن‌ها محسوب می‌شود، نیز توجه کافی صورت گرفته است. بر این اساس گذر زمان هم نتوانسته است جذابیت این بنای باشکوه را حتی با تغییر سلایق در طول زمان و به ویژه بر حسب جنسیت کاهش دهد. لذا با توجه به جنسیت در جذابیت و در نتیجه خط بصری در طراحی فضاهای شهری، ضروری است زمینه برای ماندگاری جذابیت و در نتیجه افزایش جاذبه‌های گردشگری فراهم آید.

واژه‌های کلیدی: معماری ایرانی، جذابیت، جنسیت، مسجد جامع یزد.

[1] * نویسنده مسئول: مدرس دانشگاه و کارشناس ارشد معماری دانشگاه یزد.، کد مقاله ثبت شده در همایش: ۴۹۷
[2] - عضو هیأت علمی دانشگاه یزد، دانشکده اقتصاد مدیریت و حسابداری.
[3] - کارشناس ارشد مدیریت جهانگردی گرایش برنامه‌ریزی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

www.SID.ir

Archive of SID

۱- مقدمه

یزد یکی از شهرهای دارای پتانسیل گردشگری ایران می‌باشد که به واسطه بناهای با ارزش تاریخی جاذبه‌های زیادی برای گروه‌های مختلف گردشگری دارد[۱]. قدمت برخی از بناهای شهر یزد به قرن پنجم هجری[۲] باز می‌گردد. در عین حال کشف بناهای دیگری متعلق به قرن‌های دوم و سوم هجری[۳]، در اطراف یزد تردیدها را در تخمین قدمت شهر یزد بیش‌تر می‌کند. به عنوان مثال، افشار (۱۳۷۴) به نقل از استروناخ باستان‌شناس انگلیسی قدمت یزد را پیش از اسلام عنوان می‌نماید. از دیدگاه خادم‌زاده (۱۳۸۴) یزد، شاید یکی از مهم‌ترین نقاطی است که در حاشیه کویر مرکزی ایران از نظر ساخت بناهای مرتبط با موضوع دین جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. ده‌ها مرکز زیارتی و عبادی قبل از اسلام با عنوان پیرها و آتشکده‌هایی که هم‌چنان فروزانند و نیز مساجد پس از اسلام در این شهر گواه این ادعا است. از جمله مساجدی که در طول قرن‌های متمادی در این شهر تکامل یافته و هم‌اکنون نیز بدون تردید یکی از شاهکارهای بدیع معماری مساجد ایران به شمار می‌آید، مسجد جامع کبیر یزد است (همان). بر این اساس، این مقاله کوشیده است تا جاذبه‌های این بنا را از دیدگاه گردشگران خارجی و با تاکید بر جنسیت آن‌ها مورد بررسی و کنکاش قرار دهد. بررسی ابعادی چون مهرازی، آرایه و نیارش[۴]، از جمله ویژگی‌های مورد بررسی در این مقاله از نگاه گردشگرانی است که در فاصله زمانی یک ماهه از این مسجد بازدید کرده‌اند. در راستای دستیابی به هدف فوق مطالب این مقاله در شش بخش تنظیم شده است. پس از مقدمه، بخش دوم به روند شکل‌گیری و ویژگی‌های مسجد جامع پرداخته است. بخش سوم می‌کوشد تا تاثیر جنسیت بازدید کنندگان را بر جاذبه‌های گردشگری بررسی نماید، این در حالی است که روش تحقیق پژوهش در بخش چهارم ارائه شده است. ارائه یافته‌ها، نتیجه‌گیری و راهبردهای عملیاتی موضوع دو بخش پایانی است.

۲- مسجد جامع، روند شکل گیری و ویژگی‌های آن

به بیان افشار (۱۳۷۴) درخشان‌ترین بنای شهر یزد مسجد جامع آن است. بنای این مسجد باشکوه طی قرون متمادی بر بقایا یا در کنار بناهای متنوعی بنا گردیده است. به بیان خادم‌زاده (۱۳۸۴) پاره‌ای عقیده دارند که در دوران پیش از اسلام در این مکان آتشکده‌ای برپا بوده که تا دوران پس از اسلام هم دوام داشته است اما آن‌چه مسلم و مکتوب است آن است که در قرن پنجم هجری اولین امیر کاکویی پس از ورود به یزد به تعمیر و نوسازی مسجدی که در قرون قبلی برپا بوده می‌پردازد. پایه‌های مسجد جامع نو توسط سید رکن‌الدین در قرن هشتم گذارده می‌شود و در قرون پس از آن به شکل امروزی گسترش می‌یابد، چنان‌که به گفته پیرنیا (۱۳۸۲) بنای گنبد خانه و یکی از تنبی‌ها متعلق به دوره ایلخانی و سردر رفیع مسجد متعلق به زمان شاهرخ از پادشاهان دوره تیموری می‌باشد. وی معتقد است در دوران صفویه دو مناره به سردر افزوده شده و شبستان زمستانی نیز یادگاری از دوران قاجاریه می‌باشد. این مسجد کانون مجموعه‌ای از بناهای مربوط به دوره‌ها و سبک‌های مختلف است که از لحاظ معماری دارای کیفیتی بسیار والا است. این بنا از لحاظ خوابیدگی گنبد، سردر رفیع و همچنین کاشی‌کاری زیبا و منحصر به فرد شهرت دارد (پیرنیا، ۱۳۸۲). این بنای دوره آذری به صورت یک مسجد تک ایوانی با گنبدی باشکوه و شبستان‌های متعدد در کنار سردری رفیع در چشم گردشگران جلوه‌گری می‌کند چنان‌که پوپ (۱۳۸۴، ص۱۸۵) در توصیف این بنا عنوان می‌نماید که "در زیر این گنبد یکی از زیباترین محراب‌های کاشی‌کاری قرار دارد. ایوان و شبستان هر دو از لحاظ اصرار در حالت عمودی چشمگیر و مناره‌های سردر آن بلندترین مناره‌ها در ایران است. طاق ضربی ایوان به خاطر پهنایش فوق‌العاده بلند است و در همه‌جا حرکت رو به بالای آن با ستونچه‌های گرد نمایش داده شده است، که بلندی برخی از آن‌ها صد برابر قطرشان است."

---

[۱] یادگارهای یزد ص ۲.

[۲] بقعه دوازده امام.

[۳] مسجد جامع فهرج.

[٤] الازم به یادآوری است در ابیات کهن واژه مهرازی به جای معماری، آرایه به جای تزیینات و نیارش به جای فن ایستایی و ساخت‌مایه به کار گرفته شده و این واژگان اصیل مجددا توسط پیرنیا به کار برده شده‌اند.

www.SID.ir

Archive of SID

در میان ویژگی‌های بسیار ارزشمندی که مسجد جامع را به عنوان درخشان‌ترین بنای شهر یزد در آورده است (افشار، ۱۳۷۴)، کاشی‌کاری، گچ‌کاری، ایوان، گنبد و شبستان نشان دهنده بزرگی، زیبایی و هنرمندی این یادگار محسوب می‌شود. افشار (۱۳۷۴) به نقل از پیرنیا بر این باور است که ایوان بزرگ، رواق‌ها و تنبی‌های[1] آن معماری با شکوه پارتی را با همه نغزی، جذابیت و ریزه‌کاری‌هایش به یاد می‌آورد. علاوه بر موارد مذکور که در مطالعات گوناگون به عنوان نماد برتری (شکوه و جذابیت) مسجد جامع تلقی شده، موارد دیگری نیز در این بنا وجود داشته که آن را منحصر به فرد نموده است. نوع مصالح به کارگرفته شده، نورپردازی، ترکیب رنگ و... نیز بر جذابیت این بنا افزوده است. چنان‌چه افشار (۱۳۷۴) روشنایی گنبد با قرار دادن طاقچه‌های گچ‌اندود در برابر روزن‌های مشبک را نورپردازی به صورت شاعرانه توصیف می‌کند و از این‌رو در تدوین معیارهای جذابیت آن بنا، مجموعه عناصر مذکور جای داده شده است.

با همه موارد فوق، اگرچه مسجد جامع یزد دارای جاذبه‌های متعددی است اما در این پژوهش سه دسته ویژگی‌های این بنا یعنی مهرازی، آرایه و نیارش به عنوان جاذبه‌هایی که در معرض دید هر بازدید کننده قرار می‌گیرد مد نظر قرار گرفته است. سردر ورودی اصلی، مناره‌ها، گنبد، گنبدخانه، رواق، ایوان، تنبی‌ها (شبستان‌ها) و محراب ویژگی‌های بخش مهرازی؛ کاشی‌کاری، گچ‌بری، آجرکاری، مقرنس، نقوش اسلیمی و گره‌سازی‌های چوبی ویژگی‌های بخش آرایه و عظمت، مصالح، نور، رنگ، قدمت، پایداری و توانایی استادکاران ویژگی‌های بخش نیارش را تشکیل می‌دهند.

۲-۱- مهرازی مسجد جامع و ویژگی‌های آن

همان‌گونه که پیش‌تر یادآوری گردید هشت بخش ورودی اصلی، مناره‌ها، گنبد، گنبدخانه، رواق، ایوان، تنبی‌ها و محراب ویژگی‌های بخش معماری مسجد جامع را تشکیل داده و این بخش می‌کوشد تا هر یک از این ویژگی‌ها را معرفی نماید.

۲-۱-۱- سردر ورودی اصلی

گردشگران بازدید کننده از مسجد جامع یزد در کنار ورودی‌های فرعی که در اضلاع مختلف بنا واقع شده‌اند، با یک ورودی اصلی که در ضلع شرقی قرار دارد، روبرو می‌گردند. این ورودی باشکوه دارای سردر رفیع و زیبایی با ۲۴ متر ارتفاع و نیز کتیبه‌های با ارزش کاشی معرق می‌باشد. پیرنیا (۱۳۸۲) بر این باور است که این سردر زیبا در زمان شاهرخ تیموری به بنا اضافه شده و بر آن تزیینات و کاشی معرق با نقوش گره‌چینی و اسلیمی کار شده است. ورودی مذکور به یک هشتی با سقف گنبدی گشوده می‌شود که با استناد به بیان افشار (۱۳۷۴) این فضا را می‌توان موزه کتیبه‌ها نامید زیراکه انواع کتیبه‌های سنگی و کاشی که بر وقف‌نامه و فرامین حکومتی در دوره‌های مختلف درج شده، منصوب است. این سردر رفیع مسجد که در تصویر شماره (۱) نشان داده شده است، بسیار مورد توجه گردشگران قرار می‌گیرد.

۲-۱-۲- مناره‌ها

دو مناره مسجد، که ارتفاع تقریبی آن از کف تا نوک به بیان افشار (۱۳۷۴) قریب ۵۰ متر و محیط آن هشت متر عنوان شده است، از نخستین عناصر مسجد هستند که خود را به گردشگران نمایش می‌دهند. این ناره‌ها در دوره صفوی به بنا افزوده و افشار (۱۳۷۴) به نقل از پیرنیا خبر از تجدید بنای آن‌ها در سال ۱۳۱۳ هجری شمسی می‌دهد. بلندای این مناره‌ها و کاشی‌کاری منحصر به فردی که حتی در اوج مناره‌ها انجام شده، تعجب همگان را بر می‌انگیزد زیرا این مناره‌ها هرچه به سمت بالا رفته باریک‌تر شده، از این‌رو ظرافت کاشی‌کاری در این ارتفاع به واقع قابل تحسین است (تصویر شماره ۲).

۲-۱-۳- گنبد

[1] لازم به یادآوری است کلمه تنبی در ادبیات فارسی به صورت تنبی و طنبی نگاشته شده است.

www.SID.ir

Archive of SID

از دیگر جاذبه‌های مسجد جامع یزد برای گردشگران بازدید کننده، گنبدخانه‌ای در پشت ایوان با گنبد دو پوسته گسسته است، آهیانه (پوسته داخلی) گنبد ناری است و خود (پوسته بیرونی) با چفد شبدری کند بوده که به دلایلی در انجام کار، به گونه شبدری تند زده می‌شود (پیرنیا، ۱۳۸۲) و بر ساقه آن عبارت "الملک لله" به خط کوفی تکرار شده است. گنبد مسجد بر روی فیلپوش‌های بزرگی قرار گرفته که با مقرنس‌های مزّین به نقوش معقلی پوشیده شده‌اند. فاصله این فیلپوش‌ها نیز با کاربندی زیبایی که بر آن‌ها با خطوط کوفی بنایی کلمات اللّه و محمد نقش بسته، کار شده است (پیرنیا، ۱۳۸۲). گنبد مسجد جامع یزد با لایه بیرونی به قطر ۱۷ متر، سازه‌ای قدرتمند را به وجود آورده است، یکی از ویژگی‌های مهم و قابل توجه این گنبد، خوابیدگی لایه بیرونی است که در نوع خود کم نظیر است (تصویر شماره ۳). معمار، به جای استفاده از قوس تیز و برافراشته کردن لایه بیرونی گنبد، با ترکیب دو قوس، توانسته به ترکیبی دست یابد که در عین پایداری و مقاومت، زیباتر نیز باشد (پیرنیا، ۱۳۸۲).

۲-۱-۴- گنبدخانه

آن‌چه که در بدو ورود به فضاهای سرپوشیده مسجد در برابر گردشگران خودنمایی می‌کند گنبدخانه مسجد می‌باشد (تصویر شماره ۴). این گنبدخانه باشکوه دارای پلان مربع است که در ارتفاع مناسب با گوشه سازی‌های خاص به هشت، ۱۶ و ۳۲ ضلعی تبدیل شده وگنبدی دو پوش بر فراز آن قرار گرفته است. بنای گنبد خانه به اعتقاد پیرنیا (۱۳۸۲)[۱] متعلق به دوره ایلخانی[۲] است. دو شاه نشین دو طرف گنبدخانه، دارای نرده‌های پوشیده از کاشی مشبک بوده و در شاه نشین ضلع شرقی دو سنگ محراب زیبا متعلق به قرن نهم نصب است. ازاره ایوان و گنبدخانه با کاشی‌های مسدس آبی رنگ پوشیده شده که در وسط هرکدام با ترنج‌های کاشی معرق تزیین شده است. با توصیف زیبای افشار (۱۳۷۴) ذکرهای متفاوتی همچون لا اله الا الله، محمد رسول الله و تسبیحات اربعه بر دیواره‌های جنوبی و شمالی زیر گنبدخانه و الله و محمد بر دیوارهای شرقی و غربی با کاشی و به خط کوفی بنایی اجرا گردیده است .

۲-۱-۵- رواق

صحن وسیع مسجد مستطیل شکل و به ابعاد ۵۳ در ۲۰ متر است و در وسط آن مهتابی بزرگی جهت اقامه نماز در فصول مناسب قرار گرفته است. چنان‌که در تصویر شماره (۵) دیده می‌شود، دور تا دور صحن را رواق‌هایی با طاق‌های گشوده به آن دور می‌زند که علاوه بر ایجاد سرپناه و سایبان، زیبایی خاصی به فضای صحن داده و آن‌را از یکنواختی خارج می‌کند. این رواق ضمن هماهنگ نمودن سیمای جداره‌های حیاط و اعطای مقیاس انسانی به ساخت و سازهای مرتفع پشت آن، محوریت مسجد را در جهت گنبدخانه تشدید نموده است (مسرت، ۱۳۹۱).

۲-۱-۶- ایوان

از دید گردشگران بازدید کننده مسجد جامع یزد، زیباترین بخش بنا را می توان مجموعه ایوان و گنبدخانه و فضاهای پیرامون آن نامید. نمای ایوان رفیع با مجموعه‌ای از زیباترین تزیینات کاشی معرق و با نقوش اسلیمی و گیاهی و نیز گره‌چینی پوشانده شده است. این تزیینات همراه با آجرهای ضربی و نقوش معقلی و کتیبه‌های کاشی معرق و کوفی بنایی مجموعه‌ای بدیع و خیره کننده آفریده‌اند که تحسین هر بیننده‌ای را بر می‌انگیزد. در دو طرف دهانه ایوان ورودی غلام گردش‌ها و غرفه‌هایی است، که این غرفه‌ها در دو طبقه بوده و به یکدیگر متصل‌اند و فضای ایوان و گنبدخانه را دور زده و بر آن مشرف هستند. مسجد جامع یزد به شیوه یک ایوان است. در زیر ایوان اصلی ۱۱۰ آسم مبارک الهی به صورتی هماهنگ و کاملا فنی با استفاده از خط کوفی بنایی نقش بسته است (تصویر شماره ۶).

[۱] شیوه‌های معماری ایرانی ص ۲۳۳.
[۲] شیوه آذری.

www.SID.ir

Archive of SID

۲-۱-۷- تنبی

پس از عبور از فضاهای باز و ایوان و گنبدخانه اصلی، گردشگران شگفتی و زیبایی دو تنبی در ضلع غربی و شرقی گنبدخانه را به نظاره می‌نشینند غلام گردش‌هایی با طاق‌های متقاطع این دو شبستان تابستانه را به مقصوره پیوند داده است. چنان‌که افشار (۱۳۷۴) در کتاب یادگارهای یزد به نقل از جامع مفیدی تنبی شرقی را به همراه مقصوره و صفه از یادگارهای شاه یحیی مظفری می‌داند. شبستان غربی در قرن نهم توسط خواجه غیاث‌الدین عقیل ساخته شده و مشهور به شبستان غیاثیه است. از ویژگی‌های بارز این شبستان طاق‌های سراسری کوکبی و تویزه است که در اکثر بناهای تیموری شهر یزد دیده می‌شود. محراب آن ساده و دارای مقرنس‌های گچی در نیم طاق آن است (تصویر شماره ۷).

۲-۱-۸- محراب

از دیگر شاهکارهای منحصر به فرد این مسجد که توجه گردشگران را به خود جلب می‌نماید به تعبیر پوپ (۱۳۸۴) محراب اصلی واقع در گنبدخانه می‌باشد که یک دهانه مستطیل عمیقی بوده که از دو طرف آن‌ها معبرهای تنگ و کوتاهی به دو سوی گنبدخانه راه می‌یابد. این محراب زیبا مزین به انواع کاشی معرق و کتیبه و آجر ضربی است و بر دو کاشی ستاره‌ای شکل منصوب در آن نام استادکار و تاریخ ساخت محراب (۷۷۷ هجری) نقش بسته است. دور تا دور محراب کتیبه‌ای به طول تقریبی ۱۹ متر و عرض ۴۰ سانتی‌متر قرار دارد، این کتیبه که تماماً با کاشی‌کاری معرق شکل گرفته است، شامل آیه ۱۸ و عبارت اول آیه ۱۹ سوره آل‌عمران و در ادامه از آیه ۹ سوره جمعه تا انتهای آن را کتابت کرده است (تصویر شماره ۸).

۲-۲- تزیینات مسجد جامع و ویژگی‌های آن

همان‌گونه که پیش‌تر یادآوری گردید شش بخش کاشی‌کاری، گچ‌کاری، آجرکاری، مقرنس، نقوش اسلیمی و گره سازی‌های چوبی ویژگی‌های بخش تزیینات مسجد جامع را تشکیل داده و در این بخش می‌کوشد تا هر یک از این ویژگی‌ها را معرفی نماید.

۲-۲-۱- کاشی‌کاری

تزیینات مسجد جامع یزد از جمله شاهکارهای کاشی‌کاری معرق به شمار می‌آید. عمده تزیینات مسجد را باید در ایوان و گنبدخانه جستجو کرد (مسرت، ۱۳۹۱). از امتیازات هنری و معماری این مسجد می‌توان به قدرت و استواری کاشی‌کاری‌های نفیس و زیبای لاجوردی آن اشاره کرد (تصویر شماره ۹). نمای ایوان بلند با مجموعه‌ای از زیباترین تزیینات کاشی معرق و نقوش اسلیمی و هم‌چنین گره چینی پوشانده شده است. این تزیینات با آجرهای ضربی و نقوش معقلی و کتیبه‌های کاشی معرق و کوفی بنایی، مجموعه‌ای بدیع و خیره کننده آفریده که تحسین گردشگران را برمی‌انگیزد.

۲-۲-۲- گچ‌بری

کاربرد گچ و گچ‌بری در ایران از دیرباز دارای اهمیت فراوان بوده، این صنعت در بناهای ایرانی و سنت تزیینی آن ریشه عمیق دارد (مسرت، ۱۳۹۱). نوعی خاص از نقوش تزیینی در بناهای دوره سلجوقی و ایلخانی به کار رفته است که گوی‌ای ذوق و علاقه معماران به جهت خارج کردن بنا از حالت یکنواختی است، این نقوش به صورت گچی و اغلب با شکلی خاص، به کار می‌رود (تصویر شماره ۱۰). نمونه کاملی از این نقوش در راهروی منتهی به دهلیزهای اطراف ایوان مسجد جامع یزد توجه گردشگران را به خود جلب می‌نماید.

۲-۲-۳- آجرکاری

کار با آجر از زمان سلجوقی از هر دو جهت زیبایی و ساختاری به حد کمال رسید چندان‌که شاید تا به آن هنگام همتایی نداشت (پوپ، ۱۳۸۴). در دوران ایلخانیان تیموریان و آل‌مظفر حاکمیت مطلق آجر از دست می‌رود. شاید به این دلیل که دیگر امکان افزودن طرح و نقش جدیدی به گنجینه دوران سلجوقی وجود ندارد. بنابراین ترکیب کاشی و آجر (معقلی) و در برخی

www.SID.ir

Archive of SID

موارد، سنگ و آجر جای آن را می‌گیرد. در این دوران پس از ساخته شدن بنا یا سفت‌کاری، سطح خارجی آن با آجر پوشیده می‌شود. از آثار برجسته این دوران گنبدخانه و ایوان (تصویر شماره ۱۱) مسجد جامع یزد را می‌توان نام برد. ترکیب آجر و کاشی به طراحان و معماران این امکان را داد که با استفاده از رنگ، نقش‌های آجری را برجسته‌تر به نمایش بگذارند و به جای برجسته نمودن و فرو نشاندن آجر (خفته و رفته یا پتکین) از رنگ استفاده کنند.

۲-۲-۴- مقرنس

یکی از عناصر تزیینی معماری که در زیبا ساختن بناهای ایرانی به خصوص مساجد نقش مهمی دارد و جذابیت زیادی برای گردشگران ایجاد می‌نماید مقرنس است. مسرت (۱۳۹۱)، این برجسته‌ترین تزیین را از نظر حکیمانی چون خواجه نصیرالدین طوسی تمثیلی از فیضان نور در عالم مخلوق می‌داند که چون چلچراغی بر جان نمازگزاران نور رحمت و معنویت می‌گستراند. این مقرنس‌ها را می‌توان ازجمله وسایل مؤثر ساختن گنبدها دانست، که بعدها محتوای نظری اولیه را از دست داده و بیش‌تر برای تزیین به کار رفت (تصویر شماره ۱۲).

۲-۲-۵- نقوش اسلیمی

انواع برگ‌ها، گل و اسلیمی‌های کوچکی که در دل چهارچوب و نظام تعریف شده‌ای که با حرکت‌های پیچشی و قوس‌های متنوع لطافت قابل توجهی را ایجاد می‌کنند (مسرت، ۱۳۹۱) بر زیبایی و جذابیت این مسجد باشکوه در چشم گردشگران می‌افزایند (تصویر شماره ۱۳).

۲-۲-۶- گره‌سازی‌های چوبی

نرده‌های چوبی از الحاقات زیبای بناها محسوب شده و از آن‌جا که موضوع نقش و تکنیک‌های گره‌چینی در اکثر آن‌ها مطرح می‌شود قرار دادن آن‌ها در زمره تزیینات بیراهه نیست (مسرت، ۱۳۹۱). این نرده‌ها در حدفاصل ایوان و غلام‌گردش‌ها (تصویر شماره ۱۴) با ایجاد تضاد در کنار سطوح آجری و کاشی‌کاری بر زیبایی‌های مسجد در نگاه گردشگران می‌افزاید.

۲-۳- نیارش مسجد جامع و ویژگی‌های آن

همان‌گونه که پیش‌تر یادآوری گردید هشت بخش ویژگی‌های بخش نیارش مسجد جامع را عظمت، مصالح، نور، رنگ، قدمت، پایداری و توانایی استادکاران تشکیل داده و در این بخش می‌کوشد تا هر یک از این ویژگی‌ها را معرفی نماید.

۲-۳-۱- عظمت

به نقل از افشار (۱۳۷۴) مسجد جامع یزد بنای قدیمی و بسیار فاخر و مجموعه‌ای است از درخشندگی کاشی‌ها، بلندی مناره‌ها، زیبایی گچ‌کاری‌ها، گشادی صحن، آرامش فیروزه‌ای گنبد و بالاخره شبستان زمستانی که هر یک عنصر و عاملی از عظمت، زیبایی و هنرمندی یادگار گرانقدر، ارجمند و هزار ساله یزد است که البته این عظمت در چشم گردشگران بازدید کننده از آن نیز بسیار جذابیت دارد.

۲-۳-۲- مصالح (ساختمایه)

نوع مصالح یکی از عوامل ایجاد جذابیت بنا می‌باشد. چراکه برخلاف بناهای امروزی در ساخت بنا از مصالح بوم‌آورد و همساز با اقلیم استفاده شده و در آن هیچ آهنی به کار نرفته است. در ساخت این مجموعه بی‌بدیل با ارزش تن‌ها از خاک و کاهگل و گچ استفاده شده و تزیینات بنا از آجرهای ضربی و نقوش معقلی و کتیبه‌های کاشی معرق و کوفی بنایی، که مجموعه‌ای بدیع و خیره کننده می‌باشند، آفریده شده است.

www.SID.ir

Archive of SID

۲-۳-۳- رنگ و نور

تزیینات بی‌نظیر این مسجد با شکوه که ترکیبی از رنگ‌های متنوع و هماهنگ درکاشی‌کاری‌ها و نقوش اسلیمی هستند، در زیر نورهای طبیعی راه یافته به داخل (توسط مشبک‌های گچی و آجری)، جذابیت این اثر تاریخی را در برابر دید گردشگران افزون می‌نمایند. روشنایی گنبد با وضع طاقچه‌های گچ اندود در برابر روزن‌های مشبک به نحوی شاعرانه تأمین شده است.

۲-۳-۴- قدمت

چنان‌که پیش‌تر گفته شد پاره‌ای عقیده دارند که در دوران پیش از اسلام در این مکان آتشکده‌ای برپا بوده که تا دوران بعد از اسلام نیز دوام داشته، اما دلایل کافی برای این ادعا در دست نیست اما آن‌چه که مسلم و مکتوب است، آن که در قرن پنجم هجری «امیر علاءالدوله کالنجار» اولین امیر کاکویی پس از ورود به یزد به تعمیر و نوسازی مسجدی به نام مسجد جمعه شهرستان می‌پردازد که در قرون قبلی برپا بوده و قبله آن سه درجه نسبت به قبله اصلی به سمت شرق انحراف داشته است. کاملا واضح است که این سابقه تاریخی یکی از علت‌های اصلی حضور گردشگران متعدد جهت بازدید از آن می‌باشد (افشار، ۱۳۷۴).

۲-۳-۵- پایداری بنا

همان‌گونه که پیش‌تر نیز اشاره گردید با این‌که در ساخت این بنا از هیچ آهنی استفاده نشده و تن‌ها از خاک و کاهگل ساخته شده اما از پایداری خوبی در طی سال‌های زیاد برخوردار بوده است. چنان‌که مسرت (۱۳۹۱) معتقد است در ساخت این بنا به دلیل اهمیت و جایگاه مسجد جامع در شهر و لزوم پایداری و استحکام آن، چه به دلیل حجم بهره برداری مردم از آن و چه به دلیل ماندگاری آن در طول تاریخ، دقت و توجه خاصی مبذول گشته است.

۲-۳-۶- توانایی استادکاران

چنان‌که پیش‌تر عنوان شد این مسجد یکی از زیباترین مساجد دوره تیموری است که از نظر کاشی‌کاری، سردر رفیع، مناره‌ها و کتیبه‌ها در زمره زیباترین شاهکارهای معماری قرن نهم هجری قمری می‌باشد. بلندای مناره‌ها و این‌که کاشی‌کاری منحصر به فردی حتی در اوج مناره‌ها انجام شده، تعجب همگان را بر می‌انگیزد. ایوان بزرگ، غرفه‌ها، گوشواره‌ها، بروارها، رواق‌ها و تنبی‌های آن همه در حد زیبایی است و معماری با شکوه پارتی را با همه جلال و احتشام و نغزی و ریزه‌کاری‌اش به یاد می‌آورد. پر واضح است که توانایی آفریننده این همه عظمت و زیبایی نظر بازدید کنندگان را جلب می‌نماید.

۳- جنسیت و تاثیر آن بر جاذبه‌های گردشگری

همان‌گونه که در بخش‌های پیشین یادآوری گردید، جنسیت گردشگران می‌تواند زمینه را برای قضاوت‌های متفاوت در جاذبه‌های گردشگری رقم زند. این نیز بدان دلیل است که تفاوت‌های غیرقابل انکاری میان قوای عقلانی و عاطفی زنان و مردان وجود دارد. به‌عنوان مثال، ادعا بر آن است که مردان از نظر عقل تجریدی و به عبارت دیگر عقل نظری از زنان قوی‌تر بوده، یعنی عقل تئوریک، تحلیل‌گر و فرضیه باف و عقل سیاسی- اجتماعی در مردان دامنه گسترده‌تری نسبت به زنان دارد. این در حالی است که زنان بیش‌تر نوعی علم حضوری و شهودی دارند و اگر مرد در آینه عقل به حقایق چشم می‌دوزد زن نیز در آینه ذات خویش به حقیقت می‌نگرد. با بیانی دیگر، مردان هوشیاری با دید متمرکز و زنان، هوشیاری با حواس و دید باز دارند و همین متمرکز بودن مردان و گسترده نگری زنان در تصمیم گیری‌های آن‌ها نقش بسیار موثری را ایفا می‌کند. علاوه بر آن، بیولوژیست‌ها و پژوهش‌گران، پس از بررسی و تحقیق‌های متعدد، به این نتیجه دست یافته‌اند که رفتارهای ذهنی و فکری زنان و مردان در پاره‌ای از صفت‌های اصلی به صورت ذاتی، باهم فرق داشته و تحت تاثیر جنسیت، به گونه‌ای متفاوت از یکدیگر، عمل می‌کنند.

www.SID.ir

Archive of SID

در حوزه معماری نیز، به گفته آن‌مویر (۱۳۹۲) زمینه‌ای که دانشمندان به بیش‌ترین تفاوت میان زن و مرد پی برده‌اند، توانمندی فضایی است. این توانایی، تصویرسازی، شکل، موقعیت، جغرافیا و تناسب اشیا را در بر می‌گیرد و می‌تواند نقش بسیار موثری در میزان درک جذابیت فضا توسط هر گروه جنسیتی داشته باشد. در این راستا، بخشی از تفاوت‌های مردان و زنان، که قابلیت تاثیرگذاری در میزان جذابیت فضا دارد، را می‌توان در موارد زیر عنوان نمود.

- زنان بر خلاف مردان که با شیوه قیاسی استدلال می‌کنند، اندیشه استقرایی دارند و از جز به کل می‌رسند.
- زنان بیش‌تر از راه گوش (شنیدن) و مردان بیش‌تر از راه چشم (دیدن) تحت تاثیر قرار می‌گیرند
- زنان بر خلاف مردان جزیی نگر بوده و ماهرانه متوجه علائم ظاهری، حالت‌ها و تغییرها می‌شوند.
- زنان بر خلاف مردان تصاویر معمولی و هیجانی را بهتر به خاطر می‌آورند.

بنابراین و در مجموع می‌توان انتظار داشت تا با توجه به تفاوت‌های مذکور قضاوت مردان و زنان در زمینه جذابیت‌ها به طور کلی و جذابیت‌های معماری به صورت ویژه از یکدیگر متمایز باشد. این تمایز خصوصا از نگاه گردشگرانی که برای اولین بار با جاذبه‌های هر بنای معماری مواجه می‌شوند دارای موضوعیتی مضاعف است. بر این اساس در ادامه کوشیده شده است تا جاذبه‌های سه گانه مهرازی، آرایه، نیارش از نگاه بازدید کنندگان خارجی مسجد جامع و برحسب جنسیت مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد. این در حالی است که در بین گردشگران بازدید کننده از بنای باشکوه مسجد جامع یزد زنان و مردانی وجود دارند که با توجه به تفاوت‌های روانشناختی مذکور در بین این دو گروه انتظار می‌رود این تفاوت‌ها تاثیر بسزایی در درک میزان جذابیت بازدید کنندگان از فضاهای مختلف داشته و از این‌رو بررسی این فرضیه که: **میزان جذابیت مسجد جامع یزد در نگاه گردشگران زن و مرد دارای تفاوت معناداری است،** از هر حیث حایز اهمیت است.

۴- روش تحقیق

از آن‌جا که تحقیق حاضر به باز تعریف روابط میان متغیرهای جنسیت و جذابیت معماری می‌پردازد، روش تحقیق آن بر مبنای هدف از نوع کاربردی محسوب می‌شود. روش تحقیق مورد استفاده، پژوهش پیمایشی - توصیفی می‌باشد.

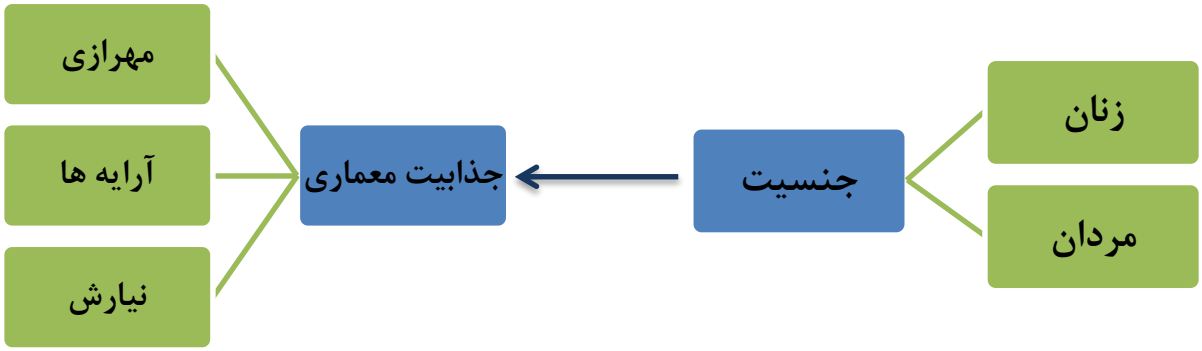
۴-۱- مدل مفهومی پژوهش

برای انجام تحقیقات علمی و نظام‌مند، چارچوبی علمی و نظری مورد نیاز است که اصطلاحا مدل مفهومی نامیده می‌شود. با توجه به اهداف تحقیق مدل ارائه شده درشکل (۱) به نمایش گذاشته شده است. در این مدل جنسیت و جذابیت معماری به عنوان دو متغیر اصلی قلمداد شده و جنسیت خود به دو دسته مردان و زنان تقسیم شده است. علاوه بر آن جذابیت معماری شامل مهرازی، آرایه و نیارش است. بر این اساس هدف اصلی از مدل مذکور بررسی تاثیر جنسیت بر جذابیت معماری می‌باشد. چنان‌چه بتوان بین این دو متغیر تاثیر معناداری مشخص نمود آن‌گاه می‌توان انتظار داشت که جنسیت گردشگران در میزان جذابیت معماری بنا تعیین کننده باشد.

www.SID.ir

Archive of SID

شکل ۱: مدل پیشنهادی تحقیق

۴-۲- فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مدل مفهومی تحقیق، فرضیه‌های اصلی و فرعی تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

فرضیه اصلی: جنسیت گردشگران بازدید کننده از مسجد جامع یزد بر جذابیت معماری تاثیر معناداری دارد.

فرضیه‌های فرعی:

- جنسیت گردشگران بازدید کننده از مسجد جامع یزد بر مهرازی تاثیر معناداری دارد.
- جنسیت گردشگران بازدید کننده از مسجد جامع یزد بر آرایه تاثیر معناداری دارد.
- جنسیت گردشگران بازدید کننده از مسجد جامع یزد بر نیارش تاثیر معناداری دارد.

۴-۳- جامعه آماری و نمونه آن

به منظور بررسی تاثیر جنسیت بر جذابیت معماری مسجد جامع یزد، جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی گردشگران خارجی بازدید کننده از این مسجد در سال ۱۳۹۲ بوده و گردشگران بازدید کننده در ماه خرداد سال ۱۳۹۲ به عنوان نمونه تحقیق منظور شده است.

۴-۴- متغیرهای تحقیق

متغیر مستقل تحقیق جنسیت و متغیر وابسته جذابیت معماری (مهرازی، آرایه و نیارش) می‌باشد. با توجه به این‌که متغیر مستقل شامل دو شاخص زنان و مردان می‌باشد، در جدول (۱) شاخص‌ها و گویه‌های متغیر وابسته مشخص شده است. همان‌گونه که پیش‌تر یادآوری گردید، ورودی اصلی، مناره‌ها، گنبد، گنبدخانه، رواق، ایوان، تنبی‌ها و محراب هشت گویه شاخص مهرازی مسجد جامع را تشکیل داده است و کاشی‌کاری، گچ‌کاری، آجرکاری، مقرنس، نقوش اسلیمی و گره سازی‌های چوبی شش گویه

www.SID.ir

Archive of SID

شاخص آرایه مسجد جامع را تشکیل داده و هم‌چنین هشت گویه نیارش مسجد جامع را عظمت، مصالح، نور، رنگ، قدمت، پایداری و توانایی استادکاران تشکیل داده است.

جدول ۱: شاخص‌هاو گویه‌های متغیر وابسته و مستقل تحقیق

متغیر وابسته (جذابیت معماری)		
شاخص‌های مهرازی	**شاخص‌های آرایه**	**شاخص‌های نیارش**
ورودی اصلی	محراب	عظمت
مناره‌ها	کاشی‌کاری	مصالح
گنبد	گچ‌کاری	نور
گنبدخانه	آجرکاری	رنگ
رواق	مقرنس	قدمت
ایوان	نقوش اسلیمی	پایداری
شبستان‌ها	گره‌سازی‌های چوبی	توانایی استادکاران

۴-۵- روش انجام مطالعه و گردآوری داده‌های تحقیق

همان‌گونه که در بخش مقدمه نیز مشاهده گردید این پژوهش در مرحله نخست می‌کوشد تا به روند شکل‌گیری و ویژگی‌های مسجد جامع پرداخته و در مرحله بعد تاثیر جنسیت بازدید کنندگان را بر جاذبه‌های گردشگری بررسی نماید، این در حالی است که برای جمع‌آوری داده‌های این تحقیق علاوه بر بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای از پرسش‌نامه محقق ساخت به عنوان ابزاری جهت سنجش دیدگاه‌های گردشگران استفاده شده است. برای بررسی روایی محتوایی و صوری پرسش‌نامه نیز از مقالات و تحقیقات مشابه در زمینه معماری استفاده شده که قابل فهم بودن سوالات، مرتبط بودن هدف آزمون با سوالات مطرح شده و حذف سوالات نامربوط مورد نظر بوده است. در نهایت با استفاده از نظر استادان، این پرسش‌نامه در چندین مرحله مطابق با ویژگی‌های صنعت گردشگری بومی شده است. هم‌چنین، برای بررسی پایایی پرسش‌نامه آلفای کرونباخ محاسبه شده که پایایی پرسش‌نامه‌های این تحقیق هم برای گویه‌های تحقیق و هم کل پرسش‌نامه در جدول (۲) و (۳) نشان داده شده و همان‌گونه که مشاهده می‌شود این مقادیر از حداقل قابل قبول (۰/۷) بیش‌تر بوده و از این رو پایایی هر دو مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول ۲:آلفای کرونباخ برای گویه‌های تحقیق

گویه‌ها	آلفای کرونباخ	گویه‌ها	آلفای کرونباخ	گویه‌ها	آلفای کرونباخ
ورودی اصلی	۰/۹۵۰	**محراب**	۰/۹۴۸	**عظمت**	۰/۹۵۰
مناره‌ها	۰/۹۵۱	**کاشی‌کاری**	۰/۹۵۰	**مصالح**	۰/۹۴۷
گنبد	۰/۹۵۰	**گچ‌کاری**	۰/۹۴۸	**نور**	۰/۹۴۸
گنبدخانه	۰/۹۴۹	**آجرکاری**	۰/۹۴۷	**رنگ**	۰/۹۴۸

www.SID.ir

Archive of SID

رواق	۰/۹۴۷	مقرنس	۰/۹۵۰	قدمت	۰/۹۴۸
ایوان	۰/۹۴۷	نقوش اسلیمی	۰/۹۵۱	پایداری	۰/۹۴۸
شبستان‌ها	۰/۹۴۹	گره سازی‌های چوبی	۰/۹۴۸	توانایی استادکاران	۰/۹۴۸

جدول ۳: آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه‌ها

پرسش‌نامه	آلفای کرونباخ
جذابیت معماری	۰/۹۵۱

۵- نتیجه‌گیری و یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌ها فرآیندی چند مرحله‌ای است که طی آن داده‌های به دست آمده از طریق ابزارهای جمع‌آوری در نمونه (جامعه) آماری، خلاصه، کدبندی، دسته‌بندی و... در نهایت پردازش می‌شوند تا زمینه برقراری انواع تحلیل‌ها و ارتباط‌ها بین این داده‌ها به منظور آزمون فرضیه‌ها فراهم آید. در این فرآیندها، داده‌ها هم از لحاظ مفهومی و هم از لحاظ تجربی پالایش می‌شوند و فنون گوناگون آماری نقش به‌سزایی در استنتاج و تعمیم به عهده دارند. هدف ما در این مقاله بررسی روابط بین جنسیت و جذابیت معماری در مسجد جامع استان یزد می‌باشد.

۵-۱- سهم و رتبه هر گویه و الویت‌بندی آن‌ها

برای تعیین سهم هر گویه در متغیرهای پژوهش باید تحلیل عاملی تاییدی گرفت و بار عاملی هرکدام را باهم مقایسه کرد. در جدول (۴) بارهای عاملی هر گویه به ترتیب سهم آن‌ها نوشته شده است و هر گویه بر اساس آن اولویت بندی شده است. همان‌طور که نشان داده شده است، گویه ایوان در شاخص مهرازی، گویه آجرکاری در شاخص آرایه و توانایی استادکاران در شاخص نیارش بیش‌ترین سهم را برعهده داشته‌اند.

جدول ۴: اولویت‌بندی گویه‌های تحقیق

گویه‌های مهرازی	بار عاملی	گویه‌های آرایه	بار عاملی	گویه‌های نیارش	بار عاملی
ایوان	۰/۷۵۱	آجرکاری	۰/۶۰۶	توانایی استادکاران	۰/۸۱۱
رواق	۰/۶۵۹	کاشی‌کاری	۰/۵۲۸	رنگ	۰/۷۰۵
شبستان‌ها	۰/۶۶۵	گچ‌کاری	۰/۶۱۷	عظمت	۰/۶۳۸
گنبد	۰/۵۳۰	گره سازی‌های چوبی	۰/۷۷۲	قدمت	۰/۶۸۵
گنبدخانه	۰/۶۱۵	مقرنس	۰/۵۷۲	مصالح	۰/۸۳۵
محراب	۰/۶۳۹	نقوش اسلیمی	۰/۵۴۰	نور	۰/۷۶۸
مناره‌ها	۰/۳۹۱			پایداری	۰/۵۸۷

www.SID.ir

Archive of SID

ورودی اصلی	۰/۲۳۴

با توجه به بار عاملی هر گویه و بالا بودن تمام آن‌ها از ۰/۴ به غیر از مناره‌ها و ورودی اصلی تمامی گویه‌ها برای توصیف شاخص‌ها مناسب می‌باشند. اما در شاخص مهرازی باید گویه‌های مناره‌ها و ورودی اصلی حذف شود چون بار عاملی آن کم‌تر از ۰/۴ است و نماینده خوبی برای این شاخص نیست. هم‌چنین برای متغیر جذابیت معماری در مسجد جامع یزد سه شاخص مهرازی، آرایه و نیارش انتخاب شده است که در جدول (۵) اشاره شده است. این شاخص‌ها دارای بار عاملی بالاتر از ۰/۴ می‌باشند و برای جذابیت معماری شاخص‌های خوبی محسوب می‌شوند. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود شاخص مهرازی نسبت به بقیه شاخص‌ها در جذابیت معماری تاثیر بیش‌تری دارد.

جدول ۵: اولویت بندی شاخص‌های تحقیق جذابیت معماری

شاخص‌های جذابیت معماری	بارعاملی
مهرازی	۰/۹۴۵
آرایه	۰/۹۰۹
نیارش	۰/۸۸۳

۵-۲- بررسی فرضیه‌های تحقیق

برای بررسی فرضیه‌های اصلی و فرعی اول پژوهش، تحلیل رگرسیون ساده با استفاده از نرم‌افزار spss استفاده شده است. در این آزمون مقدار ضریب تعیین (R Square) نشان دهنده این است که چند درصد از تغییرات متغیر وابسته تحت تاثیر متغیر مستقل می‌باشد. در قسمت ANOVA اگر sig کم‌تر از ۰/۰۵ باشد، فرض صفر رد می‌شود و معادله رگرسیون خطی می‌باشد. جداول نتایج آزمون رگرسیون خطی در جدول (۶) قابل مشاهده است و نتایج نشان می‌دهد که متغیر مستقل تحقیق (جنسیت) بر متغیر وابسته (جذابیت معماری) و شاخص‌های آن تاثیری ندارد.

جدول ۶: نتایج آزمون رگرسیون خطی برای فرضیات فرعی پژوهش

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب تعیین	sig	نتیجه
جنسیت	**مهرازی**	۰۰۰	۰/۹۰۶	رد
جنسیت	**آرایه**	۰/۰۲۳	۰/۴۰۲	رد
جنسیت	**نیارش**	۰/۰۴۳	۰/۲۴۵	رد
جنسیت	**جذابیت معماری**	۰/۰۲۱	۰/۴۱۸	رد

از این‌رو علی‌رغم فرضیه پژوهش که در آن انتظار می‌رفت جنسیت گردشگران بر جذابیت معماری مسجد جامع یزد تاثیر معناداری داشته باشد، تاثیر معناداری در میزان جذابیت در بنای تاریخی و با شکوه مسجد جامع یزد از لحاظ جنسیت گردشگران بازدید کننده دیده نشده است. این یافته خود شاهدی بر بی‌نظیری این شاهکار گذشتگان است، بنایی که نه تن‌ها گذر زمان و تغییر ذایقه انسان‌ها در دوره‌های مختلف تاثیری بر میزان جذابیت آن نگذاشته، که تمامی گردشگران اعم از زن و مرد را به یک اندازه تحت تاثیر قرار می‌دهد. تمامی عناصر معماری، تزیینات و ساخت‌مایه‌های به کار رفته در این بنای عظیم به یک اندازه گردشگران زن و مرد را به شگفتی وا می‌دارد و همه در این اصل کلی اتفاق نظر دارند که این بنا در تمام بخش‌های داخلی و

www.SID.ir

Archive of SID

چشم‌اندازهای خارجی یک بنای جذاب محسوب می‌گردد. بر این اساس و از حیث سیاست‌گذاری توجه به ویژگی‌های استفاده کنندگان از بنا لازمه ماندگاری جذابیت معماری آن در طول زمان است.

۶- راهبردهای عملیاتی

نتایج این پژوهش نشان دهنده آن است که معماری ایرانی توانسته است با در نظر گرفتن جنسیت استفاده کنندگان از بنا، زمینه را برای جذابیت آن فراهم نماید. از نظر سیاست‌گذاری و با توجه به تمایز معیارهای جذابیت و با توجه به جنسیت افراد این موضوع خود می‌تواند زمینه را برای بازشناسی این اثر و منظور نمودن آن در طراحی فضا و به ویژه فضاهایی که در معرض دید و نیز استفاده عموم است، قرار گیرد. توجه به جنسیت در جذابیت و در نتیجه حظ بصری در طراحی پارک‌ها، فرهنگسراها و حتی معابر و پل‌ها می‌تواند زمینه را برای افزایش ماندگاری جذابیت و در نتیجه افزایش جاذبه‌های گردشگری فراهم آورد. عاملی که به نظر می‌رسد در شرایط فعلی و در طراحی فضاهای شهری کشور کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

منابع و ماخذ

افشار، ایرج (۱۳۷۴)، یادگارهای یزد (معرفی ابنیه تاریخی وآثار باستانی شهر یزد)، ج ۲، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، چاپ دوم، تهران.

پوپ، آرتور (۱۳۸۴)، معماری ایران، ترجمه غلامحسین صدری افشار، اختران، چاپ دوم، تهران.

پیرنیا، محمد کریم (۱۳۸۲)، سبک شناسی معماری ایرانی، تدوین غلامحسین معماریان- پژوهنده و معمار، تهران.

خادم‌زاده، محمد حسن (۱۳۸۴)، مساجد تاریخی شهر یزد، پایگاه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری شهر تاریخی یزد.

مسرت، حسین (۱۳۹۱)، مسجد جامع کبیر یزد، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری یزد، چاپ اول، یزد.

مویر، آن (۱۳۹۲)، جنسیت مغز: تفاوت‌های واقعی میان زنان و مردان، درسا، تهران.

تصویر شماره ۱: سردر اصلی مسجد جامع یزد

www.tabnak.ir

تصویر شماره ۲: مناره‌های مسجد جامع یزد

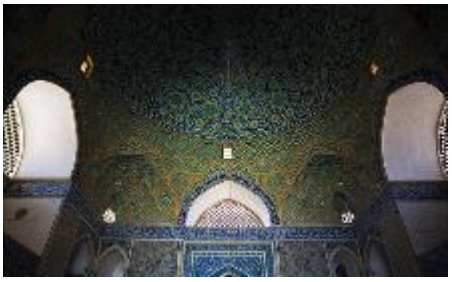
www.tabnak.ir

www.SID.ir

Archive of SID

تصویر شماره ۴: گنبد از نمای داخل بافت شهر
www.architects.ir

تصویر شماره ۵: فضای داخل گنبد خانه
shahid-saeedipic.blogfa.com

تصویر شماره ۶: رواق شاهزاده محمد ولی میرزا
shahid-saeedipic.blogfa.com

تصویر شماره ۷: نمای ایوان از ورودی غربی
www.yjc.ir

تصویر شماره ۸: تنبی غربی مسجد جامع یزد
www.architects.ir

تصویر شماره ۹: محراب و تزیینات آن
www.yjc.ir

www.SID.ir

Archive of SID

تصویر شماره ۱۰: کاشی‌کاری
www.aftabir.com

تصویر شماره ۱۱: گچ‌کاری
www.tabnak.ir

تصویر شماره ۱۲: آجرکاری
www.yjc.ir

تصویر شماره ۱۳: مقرنس محراب
shahid-saeedipic.blogfa.com

تصویر شماره ۱۴: نقوش اسلیمی
shahid-saeedipic.blogfa.com

تصویر شماره ۱۵: گره‌سازی‌های چوب
www.yjc.ir

www.SID.ir

SID

فیلم های آموزشی

سامانه ویراستاری STES

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

کارگاه های آموزشی

سرویس ترجمه تخصصی

سرویس های ویژه

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترفند های جستجو

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)